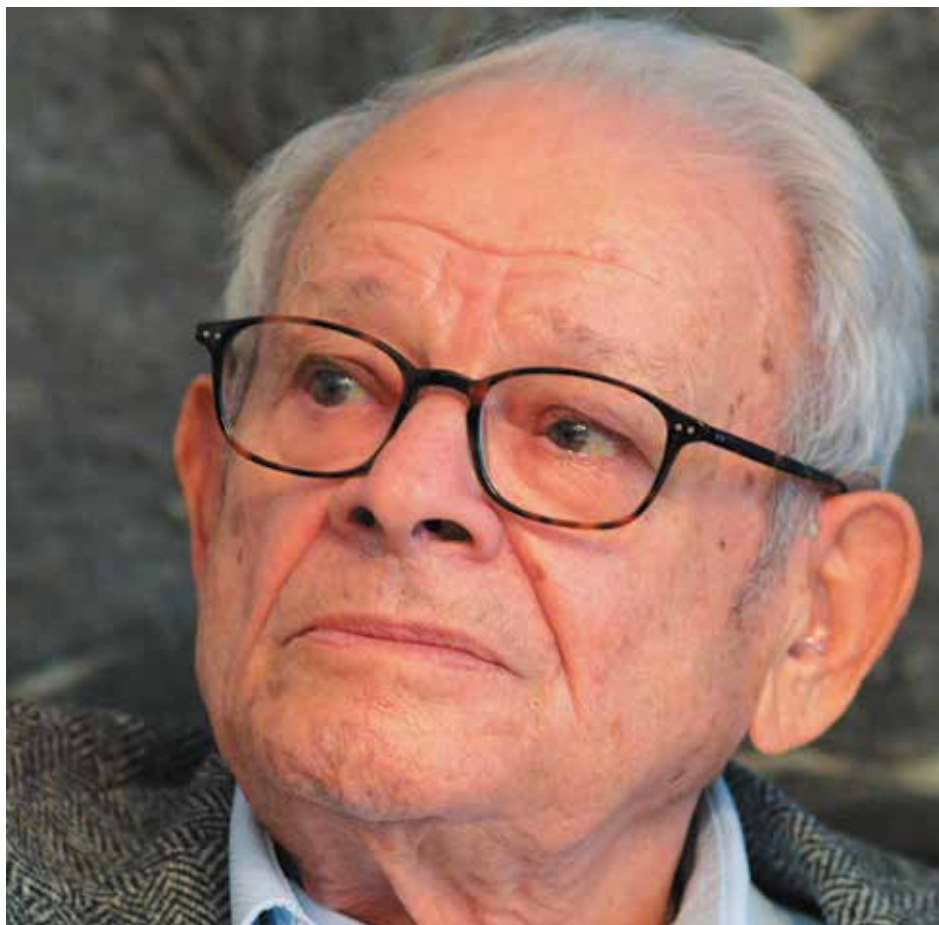

Stichting Sobibor

JAARVERSLAG 2016 - STICHTING SOBIBOR

ANNUAL REPORT 2016 - SOBIBOR FOUNDATION

COLOFON / COLOPHON

Stichting Sobibor, maart 2017

Sobibor Foundation, March 2017

Postbus/P.O. Box 51261, 1007 EG Amsterdam, The Netherlands

S: www.sobibor.org

E: info@sobibor.org

F: www.facebook.com/stichtingsobibor

T: twitter.com/sticht_sobibo

Bankrekening NL03 INGB 0003 3025 25 t.n.v. Stichting Sobibor te Amsterdam

Bankaccount NL03 INGB 0003 3025 25 in the name of Sobibor Foundation Amsterdam

KvK-nummer: 11044675

Bestuur december 2016 / Board December 2016:

Maarten Eddes, voorzitter / chairman

Cita Peereboom, secretaris / secretary

Marijke Sterman-Vleeschdraager, penningmeester / treasurer

Jacques D. Barth

Petra van den Boomgaard

Alwin Kapitein

Rob Sniijders

Tekst / Text: bestuur Stichting Sobibor, tenzij anders vermeld, unless indicated

Redactie / Editors: Maarten Eddes & Irene Hemels (Hemels Schrijfbedrijf)

Dubbel G
Grafische Groep

Vormgeving / Design, productie / production en druk / and publishing:
Grafische Groep, Dubbel G, Haarlem

Fotografie: Tenzij anders vermeld Stichting Sobibor

Photography: Sobibor Foundation, unless indicated

Omslag / Cover: Jules Schelvis

Foto / Photo: Ronald Huffener

© Niets uit deze uitgave mag op welke wijze dan ook worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt zonder voorafgaande toestemming van de Stichting Sobibor of de betreffende fotograaf.

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced or utilized in any form by any means, electronic or mechanical, including photocopying and recording or by any information storage and retrieval system without the prior written permission of the Sobibor Foundation or the photographer concerned.

Stichting Sobibor

INHOUD

ALGEMEEN

Voorwoord	4
Bestuur Stichting Sobibor	5
Herinrichting Sobibor	6
Financiën	8
In Memoriam Jules Schelvis	9
In Memoriam Philip Bialowitz	10
Ambassadeurs	11
Multimedia	11

ACTIVITEITEN

Herdenkingsreis	12
Rachel Borzykowskipenning 2016	15
Jaarlijkse herdenking Kindertransporten	17
Docentenprogramma	19
Verdiepingsreis	21
Internationale Jeugdconferentie	23
Jaarlijkse herdenking Opstand	26
Sobibor in de media	29
Diversen	30

DANK EN SUBSIDIES

Dank	33
Subsidies	34
Donaties	35

CONTENT

GENERAL

Preface
Board Sobibor Foundation
Redesign of Camp Sobibor
Finances
In Memoriam Jules Schelvis
In Memoriam Philip Bialowitz
Ambassadors
Social media

ACTIVITIES

Commemoration Trip
Rachel Borzykowski Award 2016
Annual commemoration of the Children's deportations
Teacher Program
Field Trip
International Youth Conference Sobibor
Annual commemoration Sobibor Uprising
Sobibor in the media
Miscellaneous

GRATITUDE AND GRANTS

Gratitude
Grants
Donations

Beste donateurs en geïnteresseerden,

Bij deze ontvangt u het jaarverslag van de Stichting Sobibor. Het wegvallen van onze oprichter en Sobibor overlevende, Jules Schelvis, in april 2016, was natuurlijk verdrietig. Wij gaan zijn inzet en bevoegenheid ontzettend missen.

Het lobbywerk van onze stichting bij de verschillende deelnemende partijen aan de herinrichting heeft positief uitgewerkt en geleid tot beweging. Er is een aantal toezeggingen gedaan en er is een tijdslijn afgesproken waarover verder in dit jaarverslag meer.

De reizen die we organiseren waren wederom een succes. Ondanks het geringe aantal deelnemers aan de Herdenkingsreis in april was het weer een indrukwekkende reis. Het feit dat het voormalige kamp heringericht wordt, er geen gedenksteden gelegd kunnen worden en er geen museum is, drukken de deelnemersaantallen. De stichting heeft vier leerlingen mee kunnen laten gaan naar Sobibor om de internationale Jeugdconferentie in oktober bij te wonen. Aan de Verdiepingsreis namen vijf docenten deel die via het IWitness-project van het NIOD, Instituut voor Oorlogs-, Holocaust- en Genocidestudies en een belangrijke samenwerkingspartner van de Stichting Sobibor, zijn meegereisd.

In 2016 heeft de Stichting Sobibor, zoals wij in het jaarverslag van 2015 al aangaven, haar statuten aangepast. Wij zijn in zoverre uniek dat er in andere landen geen soortgelijke organisatie is die zich specifiek inzet voor Sobibor. Waar wij ons in het verleden richtten op vooral de Nederlandse slachtoffers, hebben wij begin 2016 onze statuten aangepast en richtten we ons nu op alle slachtoffers in Sobibor.

Veel leesplezier gewenst,

Maarten Eddes
Voorzitter

Dear international friends and supporters,

Herewith the annual statement of the Sobibor Foundation, we are delighted to present you this year for the first time English summaries of the main articles for our international friends and supporters.

This year our founder and Sobibor survivor, Jules Schelvis, passed away, we are going to miss his support and dedication for our cause. The lobbying of our foundation in relation with the ongoing redesign paid off and lead to some progress. You can read more about this later on.

The various trips we organized last year were successful. Despite the low number of participants to the Commemoration Trip in April it was again an impressive trip. The fact that the former extermination camp site is under construction and people can't put a remembrance stone in the Remembrance Lane for their loved ones leads to less participants. This year we financed four students for the International Youth Conference in Sobibor and five teachers were able to join us on the Field Trip.

In 2016 the Sobibor Foundation has changed their official mission statement. The Sobibor Foundation is unique in its form as there are no other foundations that are solely linked to Sobibor. Where we focused our efforts in the past to mainly the Dutch victims, we are now officially focusing our efforts on all victims of Sobibor.

Best regards,

Maarten Eddes
Chairman

Afscheid Irene Hemels

De stichting nam in augustus afscheid van Irene Hemels. Irene trad in 2012 als secretaris toe tot het bestuur. Zij verzorgde onder meer de verslaglegging van de organisatie en was contactpersoon voor ingekomen e-mailberichten e.d. Daarnaast was zij medeverantwoordelijk voor de coördinatie rond plaatsing van gedenksteden en de redactie van nieuwsbrieven en jaarverslagen. Ook organiseerde zij verschillende malen de jaarlijkse herdenking van de Opstand in Verzetsmuseum Amsterdam. Wij bedanken Irene voor haar inzet.

Nieuwe bestuursleden

Cita Peereboom

In 2016 trad Cita Peereboom toe tot het bestuur als secretaris, zij volgt Irene Hemels op. Cita schrijft graag en zal zich voor de Stichting Sobibor onder andere inzetten voor het schrijven van nieuwsbrieven.

Martijn Pellis

Nadat Martijn Pellis enkele jaren geleden met de studiereis meeging bleef het contact met de stichting. In 2014 bezocht hij als begeleidend docent van een aantal van zijn leerlingen de internationale jeugdconferentie in Sobibor. In 2015 hebben we hem gevraagd in het bestuur zitting te nemen. Martijn is docent op een middelbare school in Bergen op Zoom. Voor de Stichting Sobibor zal hij zich onder andere bezighouden met de internationale Jeugdconferentie.

Belangen van nabestaanden staan voorop

Naar aanleiding van de noodklok die wij in oktober 2015 luidden over de voortgang van de herinrichting vonden in 2016 meerdere gesprekken plaats met onder andere staatssecretaris Martin van Rijn, de ambassadeurs van Slowakije en Polen, vertegenwoordigers van Yad Vashem en de nieuwe Poolse staatssecretaris Jarosław Sellin.

Alle landen en partijen zijn het er over eens dat vaart gemaakt moet worden met de herinrichting van voormalig vernietigingskamp Sobibor. In 2016 zijn diverse stappen gezet. De Poolse overheid heeft een projectmanager aangesteld. De gevonden artefacten die nog bij de Poolse archeoloog lagen worden in fases overgeheveld naar het museum in Majdanek en geconserveerd. Het plan was om dit voor het einde van 2016 af te ronden, dat is helaas niet gelukt.

Afscherming asvelden

Aan het eind van 2016 is de aannemer geselecteerd die de asvelden gaat afschermen. Het kwam regelmatig voor dat botscheren in het gras van de asvelden werden gevonden, daardoor was er grote noodzaak om de asvelden snel af te dekken. Streven is om dit in april 2017 afgerond te hebben. Dit betekent dat bezoekers in de toekomst niet meer naar de asheuvel kunnen lopen, maar de mogelijkheid hebben om vanaf een afstand naar de asvelden te kijken.

De aanbesteding voor de bouw van het nieuwe museum start aan het eind van het eerste kwartaal van 2017 waarna aan het einde van het jaar met de daadwerkelijke bouw begonnen kan worden. Het plan is om de herinrichting te voltooien in het najaar van 2018, dit is precies 75 jaar na de opstand.

Gedenkstenen

Voorts heeft de Poolse overheid toegezegd dat zodra het museum geopend wordt weer gedenkstenen voor de slachtoffers gelegd kunnen worden in de nieuwe Gedenkklan. De Stichting Sobibor is bijzonder verheugd dat de mogelijkheid tot stenenplaatsing is herbevestigd.

Afgeschermd fundamente van de gaskamers met op de achtergrond asvelden en asheuvel, voorjaar 2016

Kappersbarak

In het najaar van 2016 zijn er verdere opgravingen geweest rond de barak in Kamp 3 naast de gaskamers. Hierbij is expliciet gezocht naar sporen van de kappersbarak. Deze opgravingen zijn afgerond, er is nog geen eindrapport gepresenteerd. Voorts zijn gesprekken gaande om de parkeerplaats niet meer midden in het voormalige kamp, direct naast het museum te plaatsen. Een mogelijke locatie is bijvoorbeeld aan beide kanten langs de openbare weg, tussen de ingang van het kamp en het kerkje. Ook aan deze locatie kleven overigens bezwaren; de verwachte grote stroom bezoekers zou de openbare weg kunnen blokkeren of anderszins voor gevaarlijke situaties kunnen zorgen.

Invloed

De Stichting Sobibor probeert zo veel mogelijk invloed uit te oefenen om de herinrichting en de opgravingen op een respectvolle wijze te laten plaatsvinden.

Dit is een voortdurend proces waarbij de belangen van de nabestaanden voor ons voorop staan. In 2016 hebben we op constructieve wijze onze visie kunnen overbrengen.

Redesign of camp Sobibor

In 2016 the Sobibor Foundation has been in contact with the various stakeholders to ensure continuation of the redesign in the former extermination camp Sobibor, which somehow came to a halt in 2015. All parties and countries agree that we have to speed up the redesign. Several steps and actions were taken in 2016:

- A fully dedicated project manager was assigned to oversee the progress.
- Artefacts that were still stored with the Polish archeologist were going to be handed over to the museum in Majdanek by the end of 2016 so that the museum could start the conservation. Unfortunately this timeline was not met.
- Visitors always complained about finding small bone fragments in the grass of the ash fields. The Polish government made it their first priority to cover the ash fields and mound with gravel, in line with the design of the architects. The contractor was contracted at the end of 2016, the work will start in the beginning of 2017.
- The tender document for the new visitor center is planned to be submitted at the end of the first quarter in 2017, the plan is to start the construction at the end of 2017.
- The plan is to have the redesign completed by the end of 2018, exactly 75 years after the uprising.
- The Polish government has confirmed that new Remembrance Stones can be laid in the Remembrance Lane once the museum opens in 2018.
- Archeological research was done at the end of 2016 in order to locate the cutting barack and excavations near the living quarter's barack in Camp 3 next to the gas chambers.
- There is discussion around finding an alternative location of the future parking lot.

The Sobibor Foundation continues to inform themselves about the progress around the redesign and make sure that this is done in a respectful manner. The interests of the next of kin have our priority. We believe we have been successful in 2016 to bring our vision across.

We hebben in 2016 13.535 euro aan donaties ontvangen, waarvan 1.095 euro voor ons docentenprogramma Adopteer een leraar: het meenemen van leraren geschiedenis en maatschappijleer op onze Verdiepingsreizen. In 2016 hebben vijf leraren op kosten van de Stichting Sobibor deelgenomen aan de jaarlijkse Verdiepingsreis, met behulp van een subsidie en onze donateurs.

Voor de eerste maal is er een klein nadelig saldo, veroorzaakt door hogere, onvoorziene, kosten van de Verdiepingsreis. Overwogen wordt om de deelnameprijs voor 2017 te verhogen.

Stichting Sobibor Initiatieven / Sobibor Initiatives Foundation

De Stichting Sobibor Initiatieven is in 2011 in het leven geroepen om projecten onder te brengen waarbij grote bedragen gemoeid zijn en die een risico kunnen vormen voor de uitvoering van de normale activiteiten van de Stichting Sobibor.

Er loopt momenteel een project van Stichting Sobibor Initiatieven, te weten het onderzoek van prof. dr. Selma Leydesdorff over Aleksandr Pechersky. Hiervoor is een subsidie verkregen van Jewish Claims Conference. Het onderzoek is in 2016 volgens plan afgerond, het boek is geschreven en zal eind 2017 worden uitgegeven in het Engels. De Nederlandse vertaling zal snel daarna volgen.

Pechersky project

Professor Selma Leydesdorff PhD has completed her research into Aleksandr Pechersky for which she received a grant from the Jewish Claims Conference with the support of our Sobibor Initiatives Foundation. The research findings will be published in English at the end of 2017.

Periodieke giften

Een periodieke gift is een jaarlijkse gift voor een periode van minimaal vijf jaar en is financieel zeer aantrekkelijk voor u en voor ons. Door onze culturele ANBI status mag u uw volledige gift voor uw belastingaangifte met 25% verhogen en aftrekken van uw belastingaangifte, er is geen drempel zoals bij een normale jaarlijkse donatie.

Een rekenvoorbeeld:

Stel, u doneert ons jaarlijks 25 euro. Als uw belastingtarief 52% is en u geeft ons voortaan een donatie van 40 euro via een periodieke gift, dan kunt u de gift voor 50 euro bij de belastingdienst aftrekken (40 euro x 125% = 50 euro). Na belastingaftrek betaalt u netto 24 euro, oftewel bijna hetzelfde jaarlijkse bedrag wat u ons al jaarlijks doneert. Dit terwijl u ons met meer geld steunt!

Voor meer informatie kunt u contact met ons opnemen via: info@sobibor.org.

IN MEMORIAM JULES SCHELVIS

Jules Schelvis, oprichter van de Stichting Sobibor, overleed op 3 april 2016 op 95-jarige leeftijd in Amstelveen. Jules Schelvis was de enige van zijn transport van 3006 mensen, dat op 6 juni 1943 Westerbork verliet met als eindbestemming Sobibor, die de oorlog overleefde. Met grote gedrevenheid en ijzeren discipline zette hij zich de laatste decennia in voor het onder de aandacht brengen van het lot dat zoveel mensen in Sobibor trof.

Jules Schelvis was lang dé expert als het ging om vernietigingskamp Sobibor. In 2008 werd hem door de Universiteit van Amsterdam een eredoctoraat verleend. Zijn wetenschappelijke studie *Vernietigingskamp Sobibor* wordt door velen gezien als een belangrijk werk over Sobibor. Bij de opening van het Herinneringsjaar 2013 van de Stichting Sobibor las Jules Schelvis voor uit zijn meest recente boek *Er reed een trein naar Sobibor* en vertelde hij voor de eerste maal over zijn gedwongen reis naar Sobibor. Gedurende 2013, 2014 en 2015 las hij daarna nog op meerdere plaatsen verspreid over heel Nederland en daarnaast in Berlijn en Lublin voor uit zijn laatste boek, zittend tussen de leden van het Nationaal Symfonisch Kamerorkest.

Jules Schelvis was Officier in de Orde van Oranje Nassau.

De Stichting Sobibor is Jules Schelvis veel dank verschuldigd en zal hem tot in lengte van jaren met liefde en eerbied gedenken.

Een staande ovatie voor Jules Schelvis tijdens het laatste optreden in de concertreeks *Er reed een trein naar Sobibor*, 2 maart 2015.

Foto: Ronald Huffener

In Memoriam Jules Schelvis

Jules Schelvis, founder of the Sobibor Foundation, died on April 3, 2016 at the age of 95. Jules Schelvis was the only survivor who was deported on June 6, 1943 together with 3,006 others from Westerbork concentration camp in the Netherlands, destined for the Nazi extermination camp Sobibor.

In the last decades of his life, Schelvis was dedicated to bringing awareness and honoring the memory of the people who died in Sobibor. Jules Schelvis was the leading expert when it came to the Sobibor extermination camp. In 2008, he was awarded an honorary doctorate from the University of Amsterdam. His scientific study on the *Sobibor extermination camp* is considered one of the most important investigations about the camp. During the opening of the Second World War Commemoration of the Sobibor Foundation in 2013, Jules Schelvis read from his latest book *Er reed een trein naar Sobibor* (There was a train that went to Sobibor), which was the first time he recollected about his journey during the deportation to Sobibor. Since 2013, he had given several lectures and readings from his latest book throughout the Netherlands, as well as Berlin, Germany, and Lublin in Poland, while accompanied by music performed by members from the Dutch Nationaal Symfonisch Kamerorkest. Jules Schelvis was an Officer in the Order of Orange Nassau, one of the highest honors bestowed to citizens in the Netherlands for their extraordinary civil work. The Sobibor Foundation is greatly indebted to Jules Schelvis and will honor his work and memory for years to come.

IN MEMORIAM PHILIP BIALOWITZ

Op 6 augustus 2016 is Philip Bialowitz op 90-jarige leeftijd overleden. Philip Bialowitz was dertien jaar toen hij werd gedeporteerd naar Sobibor en was betrokken bij de gevangenenopstand die op 14 oktober 1943 in Sobibor plaatsvond en wist na de opstand met zijn broer Simcha te vluchten. Na de oorlog emigreerde hij naar de Verenigde Staten. Philip Bialowitz heeft zijn levensverhaal opgetekend in *A Promise at Sobibor: A Jewish Boy's Story of Revolt and Survival in Nazi-Occupied Poland*, een aanrader om te lezen.

In september 2014 bezocht Philip Bialowitz op uitnodiging van de Stichting Sobibor Nederland en gaf een drietal druk bezochte lezingen.

In Memoriam Philip Bialowitz

On August 6, 2016 Philip Bialowitz, 90 years old, passed away. Bialowitz was 13 years old when he was deported to Sobibor. He participated in the Sobibor uprising on October 14, 1943 and succeeded to flee with his brother Simcha. After the war he moved to the United States. Philip Bialowitz wrote his life story in the book *A Promise at Sobibor: A Jewish Boy's Story of Revolt and Survival in Nazi-Occupied Poland*, a good read.

In September 2014 Bialowitz was invited by the Sobibor Foundation to give three lectures in the Netherlands and share his story.

Philip Bialowitz geflankeerd door bestuursleden van de Stichting Sobibor tijdens zijn bezoek aan Nederland in september 2014

De ambassadeurs voor de Stichting Sobibor zijn:

- **Hans Blom** - bestuursvoorzitter Verzetsmuseum Amsterdam, voormalig directeur NIOD en emeritus hoogleraar Nederlandse Geschiedenis Universiteit van Amsterdam.
- **Jeroen van den Eijnde** - directeur Nationaal Monument Kamp Vught.
- **Hans Esmeijer** - oud-gedeputeerde provincie Gelderland, voormalig waarnemend burgemeester Apeldoorn.
- **Johannes Houwink ten Cate** - hoogleraar Holocaust- en Genocidestudies, Universiteit van Amsterdam.
- **Puck Huising** – secretaris Stuurgroep NOB bij Netwerk Oorlogsbronnen.
- **Johan Klunder** - officier van justitie.
- **Ad van Liempt** - publicist en tv-programmamaker.
- **Willemien Meershoek** - directeur Nationaal Monument Kamp Amersfoort.
- **Dirk Mulder** - directeur Herinneringscentrum Kamp Westerbork.
- **Shifra Wurms** – psycholoog.

MULTIMEDIA / SOCIAL MEDIA

In 2016 is de website van de Stichting Sobibor vernieuwd. De site is ondergebracht bij een nieuwe provider en heeft een vlotter uiterlijk gekregen. De oude website was verschillende keren digitaal 'aangevallen' en gedurende verschillende periodes onbereikbaar voor bezoekers. Een reparatie van de oude site bleek niet mogelijk; de noodzaak tot de bouw van een nieuwe website hebben we gecombineerd met de wens de site een internationaler uiterlijk te geven. Stap voor stap maken we de site ook in het Engels beschikbaar.

De verhuizing van de site is voltooid. Een enkele keer volgt nog een kleine aanpassing in artikelen die te sterk beschadigd zijn geraakt en niet goed meeverhuisd konden worden naar de nieuwe site. De nieuwe website is bereikbaar via www.sobibor.org. Verder maken we veelvuldig gebruik van Facebook voor actuele informatie. Dit doen we via de Facebookpagina 'Stichting Sobibor / Sobibor Foundation'.

Social media

In 2016 we refreshed our website and moved it to a different provider. The pages are also one-by-one translated into English so we can address an international community. We hope to finalise the translations to English in 2017. We also actively use our Facebook page to inform people about our activities or news around Sobibor.

Website: www.sobibor.org

Facebook: <https://www.facebook.com/stichtingsobibor>

Twitter: https://twitter.com/sticht_sobibor

Groepsfoto Herdenkingsreis 2016 met de Poolse leerlingen

‘Namen zeggen van mensen die ik niet vergeten wil’

De vierdaagse Herdenkingsreis vond dit jaar plaats van 13 t/m 16 april. De groep bestond uit negentien personen, waaronder verschillende familieleden die de reis samen ondernamen. Zoals twee zussen, een vader met zoon en een grootvader die in het gezelschap van zijn dochter en kleindochter een bezoek aan Sobibor bracht.

Dit jaar waren ook weer enkele statenleden van de provincie Gelderland en, op persoonlijke titel, een vertegenwoordigster van het NIOD, Instituut voor Oorlogs-, Holocaust- en Genocidestudies, meegekomen. De reis, die bedoeld is voor nabestaanden en belangstellenden kent vaak twee doelen: mensen gaan mee om het verleden een plek te geven en om het verleden te respecteren.

Op veel verschillende plekken wordt stilgestaan bij de gebeurtenissen uit het verleden

Felroze jasje

Geïnspireerd door een bezoek aan het prachtige Polin museum, het museum voor de geschiedenis van de Poolse Joden, in Warschau ging de reis verder naar Lublin. Vanuit Lublin bezochten we de volgende dagen Wlodawa en Sobibor. In de bus was de spanning voor het eerste bezoek aan Sobibor goed te merken. Inmiddels had iedereen met elkaar kennis kunnen maken en wisten mensen van elkaar wat de persoonlijke redenen waren om deel te nemen aan de Herdenkingsreis.

Arianne de Jong, een van de deelnemers, beschrijft haar impressie van de aankomst en het herdenkingsmoment op de eerste dag in Sobibor: *Bij het eerste bordje Sobibor werd de bus steeds stiller. Op de Rampe van het station liep een klein meisje met een felroze jasje en dito mutsje. Iets verderop volgde haar*

zwangere moeder. Het leven is verder gegaan in Sobibor. In het huis van de oud-kampcommandant wordt gewoon geslapen en gefeest net zoals in 1942. Sobibor lijkt immuun voor de pijn die door de bus gaat. Bij de asheuvel houden wij onze herdenking. Als een klein kind vraag ik of ik de kaarsjes mag aansteken. Ik wil iets doen. De machteloosheid uit me halen. We noemen de namen van diegene die gestorven zijn. Ook ik mag enkele namen zeggen, van mensen die ik nooit heb gekend, maar die ik niet vergeten wil. Morgen gaan we terug, maar dan samen met Poolse scholieren. Ik hoop dat zij ons kunnen uitleggen hoe je verder leeft als om je heen zoveel herinnert aan de gruwelijke geschiedenis, dat het normaal is geworden.

School

In de bus tijdens het tweede bezoek aan Sobibor werd de groep vergezeld door een twintigtal scholieren van een Lublinse middelbare school. Met korte impressies van de Joodse bewoners van Lublin namen ze deel aan de herdenking. Op deze wijze

Fragment van het geschilderde plafond van de houten nagebouwde synagoge in het Polin Museum, Warschau

Op het stationnetje van Orchowek leest Jacques Barth het getuigschrift van Sara Omolinski voor

maakten ze de herdenking vanuit een Pools perspectief heel persoonlijk. Het merendeel van de slachtoffers kwam immers uit Polen. In tegenstelling tot de Nederlandse slachtoffers zijn velen van hen anoniem gebleven. Ook het Lublinse gymnasium dat zich in Wlodawa bij de groep had aan gesloten, droeg hun steentje bij. Het werd opnieuw een prachtige herdenking.

Bezinning

Op de dag van vertrek was de voldaanheid en opluchting bij iedereen merkbaar. Met een kort bezoek aan de stad Warschau dat een meer toeristisch karakter had, werd de Herdenkingsreis op de vierde dag afgesloten. Op naar het vliegveld en minimaal een week van bezinning om alle indrukken en ervaringen een plek te geven.

Commemoration Trip

The four-day Commemoration Trip took place from April 13 – 16 this year. The group consisted of nineteen people, a diverse group of next of kin, like two sisters, a father with his son and a grandfather who traveled with his daughter and grand child. Also, some delegates from the Dutch Province of Gelderland and a lady from the Dutch Institute of War Documentation (NIOD) traveled with us. The Commemoration Trip focuses on next of kin and people that are interested in Sobibor in order to commemorate the victims and to respect the past.

Inspired by the visit to the Polin Museum in Warsaw that demonstrates the history of the Jewry in Poland we traveled to our hotel in Lublin. The next two days we visited Wlodawa and Sobibor. The tension in the bus went up when we approached Sobibor for the first time. As people knew each other by now and understood why people joined the trip we were able to support each other.

The 3rd day we visited Sobibor for the 2nd time with a group of Polish students from a highschool in Lublin. With impressions from the Jewish Lubliners who were killed in Sobibor we commemorated together. This made the commemoration very intimate and personal. Most victims that were killed in Sobibor were Polish Jews. Also the Lublin gymnasium who joined us in Wlodawa participated in the commemoration. The last day we traveled back to Amsterdam via a short visit to Warsaw. The group was relieved and satisfied with the trip.

Tiende RB-penning voor Herman van Rens

Op 22 mei 2016 vond in Beek een informatieve bijeenkomst plaats rondom het thema jodenvervolgving en verzet in Limburg. Na afloop werd aan historicus Herman van Rens de tiende Rachel Borzykowskipenning uitgereikt.

De gratis te bezoeken themamiddag werd door de Stichting Sobibor georganiseerd in samenwerking met het oorlogsmuseum Eyewitness in Beek en vond plaats in de voormalige distilleerderij van het nabijgelegen Elsmuseum. Na een introductie van Maarten Eddes, voorzitter van de Stichting Sobibor, bracht Herman van Rens een mooi en oprecht eerbetoon aan de eerder in april overleden Jules Schelvis.

Onderduik in Limburg

In zijn lezing ging Herman van Rens in op het lot van de Limburgse Joden tijdens de Tweede Wereldoorlog. Van hen vonden enkele honderden, vooral ouderen, de dood in de

gaskamers van Sobibor. Hoewel de bereidheid om de Joden te helpen per plaats zeer verschilde vond uiteindelijk de helft van de Limburgse Joden een onderduikadres. Daarbij vonden ook nog enkele duizenden Joden van elders veilig onderdak in de provincie, waardoor het opmerkelijke feit zich voordeed dat er in Limburg na de oorlog meer Joden waren dan ervoor.

Documentaire

Aansluitend op de lezing werd de documentaire *Requiem* van filmmaker Rick Roos vertoond. Deze documentaire heeft als uitgangspunt een requiem dat is opgedragen aan pastoor en verzetsman Henry Vullinghs (1883-1945) uit Grubbenvorst, die tijdens de bezettingsjaren leiding gaf aan verschillende ondergrondse verzetsbewegingen. Pastoor Vullinghs stierf in Bergen Belsen. Dit requiem werd geschreven door de Duitse componist Hans Lachman (1906-1990) als hommage aan de pastoor die zo'n belangrijke rol speelde bij de onderduik van vele Joden, onder wie Lachman zelf, zijn vrouw en hun kind.

Na afloop van de documentaire ontving Herman van Rens uit handen van Maarten Eddes voor een overvolle zaal de tiende Rachel Borzykowskipenning. Daarmee was de cirkel voor deze middag rond; Herman, die van tevoren niet op de hoogte was van de uitreiking, is de laatste ontvanger van de penning die door Jules Schelvis zelf werd genomineerd. De Rachel Borzykowskipenning, in 2003 in het leven geroepen als par-

Historicus Herman van Rens, hier samen met zijn vrouw Annelies, heeft zich toegelegd op het uit de vergetelheid halen van de namen van de Joden uit Limburg.
Foto: Jetje Manheim

ficulier initiatief van Jules, wordt bijna jaarlijks toegekend aan een persoon door wiens werk en persoonlijke inzet op bijzondere wijze is bijgedragen aan de doelstelling van de Stichting Sobibor.

Erkenning en waardering

Deze keuze van Jules werd vooral ingegeven door erkenning, waardering, bewondering en sympathie voor het werk, de betrokkenheid en de inzet van Herman van Rens en zijn vrouw Annelies. Een beloning voor hun bovenmatige inzet voor het uit de vergetelheid halen van de namen van de Joden uit Limburg en hun lot tijdens de Holocaust.

Naast de penning ontving Herman een bedrag van vijfhonderd euro. Herman en Annelies van Rens hebben zich de laatste jaren ingezet voor een gedenkteken in Cosel in Opper-Silezië. Het geld van de Rachel Borzykowskipenning is gebruikt om het gedenkteken in Cosel (zie elders in dit jaarverslag) mede te helpen realiseren.

Rachel Borzykowski Award 2016

On May 22, 2016, the Rachel Borzykoski Award was handed out to historian Herman Van Rens after a reading in Beek around the persecution of Jews and resistance during the 2nd World War in Limburg. The reading was organized by the Sobibor Foundation together with the Eyewitness War Museum in Beek.

During the reading Van Rens explained in depth the fate of the Limburg Jews during the 2nd World War. Among them were hundreds, mainly elderly people, that ended in the gas chambers of Sobibor. Although the willingness to help varied by city, almost half of the Limburg Jews found a hiding place in the Limburg province. This led to the remarkable fact that after the war more Jews were living in Limburg than before.

After the screening of the documentary *Requiem* about the local resistance Henry Vullinghs we surprised Van Rens with the 10th Rachel Borzykowski Award and a check of € 500. Van Rens was the last award winner that Jules Schelvis was able to nominate himself before his passing away in April. The Rachel Borzykowski Award was designed and created by Jules Schelvis to honor his first wife Rachel Borzykowski, who was killed in Sobibor in 1943. The awards go to a person whose work and dedication has contributed to the mission of the Sobibor Foundaton.

JAARLIJKSE HERDENKING KINDERTRANSPORTEN / ANNUAL COMMEMORATION OF THE CHILDREN'S DEPORTATIONS

'Ik had dit nooit meer verwacht'

Op zondag 5 juni 2016 werden in Nationaal Monument Kamp Vught de Kindertransporten herdacht, die daar op 6 en 7 juni 1943 vandaan vertrokken, met in totaal 1296 kinderen die via Westerbork gedeporteerd werden naar Sobibor. Het was, zoals ieder jaar, een waardige, emotionele en intieme herdenking.

Opperrabbiijn Binyoman Jabobs spreekt het kaddisj uit

De directeur van Nationaal Monument Kamp Vught, Jeroen van den Eijnde, leidde de herdenking. Namens de Stichting Sobibor hield Maarten Eddes een overdenking. Donald de Marcas las de hartverscheurende proclamatie voor, waarmee in 1943 de transporten voor de gevangenen in Kamp Vught bekend gemaakt werden. De transporten waarmee de kinderen, in leeftijd variërend van een paar dagen tot zeventien jaar, naar vernietigingskamp Sobibor werden gedeporteerd, de meesten met hun moeder. Opperrabbiijn Binyomin Jacobs hield een overdenking en sprak het kaddisj uit.

Muzikale omlijsting

Het Revesz Trio, drie kinderen van de muzikale familie Revesz, omlijstte onder leiding van hun vader de genoemde bijdragen.

Af en toe waaide de muziek van de lessenaars, door de wind die welkom was omdat de zon de plechtigheid nog warmer maakte dan die al was.

Het Revesz Trio

Familie gevonden

Loek van Mourik, woonachtig in Vught en gered vanuit de crèche tegenover de Hollandsche Schouwburg in Amsterdam en opgegroeid bij niet-Joodse pleegouders, vertelde een bijzonder verhaal. Kort geleden ontving hij een e-mail van Sheila Tuininga uit Purmerend met de vraag of hij Loekie de Vries was. Zij bleek zijn achternicht te zijn. Loek van Mourik dacht altijd alleen op de wereld te zijn!

Het mailtje bracht hem compleet in shock. Weken lag hij er wakker van. Inmiddels heeft hij zijn bloedverwanten al een paar keer ontmoet. Het waren gesprekken vol herkenning. „Het voelde als thuiskomen. Het zijn rasechte Amsterdammers. We delen de liefde voor vlooiemarkten en hebben zelfs dezelfde problemen met onze oren. Je kunt je gewoon niet voorstellen hoe vreselijk belangrijk het is om naast een gezin ook nog familie te hebben. Ik had dit echt nooit meer verwacht. Eindelijk voel ik meer rust in mijn lijf“, aldus een ontroerde Van Mourik tijdens de herdenking.

Loek van Mourik vertelt zijn persoonlijke verhaal

Ballonnen en bloemen

Daarna werden de 73 witte ballonnen opgelaten, één voor elk jaar na 1943. Dit werd gevolgd door twee minuten stilte waarna de bloemlegging volgde. Namens de Stichting Sobibor legden Maarten Eddes en Marijke Sterman bloemen. Na alle bloemstukken van 'officiële instanties' openden de kinderen van basisschool De Schalm uit Vught het défilé met het neerleggen van een bloempotje met een wenszaadje en konden de aanwezigen bloemen leggen.

Foto's: Jan van de Ven / Beeldenstormer.nl

Annual commemoration of the Children's deportations

On Sunday June 5, 2016 we commemorated the children's deportations in National Monument Camp Vught. 1296 Children and their parents were deported from Vught on June 6 & 7 1943 via Camp Westerbork to Sobibor. The annual commemoration was like every year respectful, emotional and intimate.

Next to Director Jeroen van den Eijnde and the chairman of the Sobibor Foundation who gave introductions, Donald de Marcas read out loud the 1943 proclamation that announced the upcoming deportations, all children up to 16 years old were forced to get on the trains. Rabbi Binyomin Jacobs read yizkor and kaddish.

Loek van Mourik, living in Vught today, spoke about his life. He was saved from the childcare at the Hollandsche Schouwburg in Amsterdam and was raised by non-Jewish foster parents. He always thought that he was the sole survivor of his family, but just recently he received an email from a grandniece. "It felt like coming home, we share our love for fairs and have the same hearing impairments. You can't believe how important it is to have found my lost family. Finally I am at peace."

Ervaringen overbrengen op leerlingen

In 2016 namen wederom vijf leraren uit het voortgezet onderwijs deel aan de jaarlijkse Verdiepingsreis van de Stichting Sobibor naar Oost-Polen. Een jaar eerder startte de Stichting Sobibor met het docentenprogramma, waarbij leraren op kosten van de stichting deelnemen aan de jaarlijkse reis langs onder meer de vernietigingskampen van Aktion Reinhard.

Op basis van het succes van de pilot in 2015 besloten wij het docentenprogramma Adopteer een leraar voort te zetten waardoor ook dit jaar een groep middelbare schooldocenten meekon met onze jaarlijkse Verdiepingsreis, die voert langs de voormalige getto's, werkkampen en vernietigingskampen van Aktion Reinhard. Dankzij individuele giften en steun van de NS konden wij dit waarmaken.

De deelnemende leraren kwamen uit verschillende delen van het land. De meeste van hen hadden gemeen dat zij werden voorgedragen door het NIOD, Instituut voor Oorlogs-, Holocaust- en Genocidestudies. Zij namen eerder deel aan het internationale lerarenprogramma IWitness, in Nederland georganiseerd door het NIOD. Wij vinden het belangrijk om gemotiveerde docenten te krijgen, die echt iets gaan doen met de tijdens de reis opgedane indrukken. Door onze samenwerking met het NIOD is dit gewaarborgd.

Examenleerlingen

De reacties van de docenten waren zeer positief en zij hebben toegezegd hun ervaringen te gebruiken in hun lessen. Sommigen hebben dat inmiddels al gedaan, bijvoorbeeld door in de verschillende klassen een project op te zetten rondom de Holocaust.

Uit een reactie van Owen Lammertink, één van de docenten: *"De reis heb ik als intensief ervaren, zowel fysiek als emotioneel.*

Maar het was zeker een reis die ik nooit zal vergeten. School was erg enthousiast over mijn ervaringen en heeft besloten om voor havo en vwo-examenleerlingen, die hun profielwerkstuk bij geschiedenis gaan schrijven, eenzelfde soort reis aan te bieden. In september vertrek ik met elf leerlingen naar Warschau en Lublin. Het heeft ons dus veel opgebracht, waarvoor vele malen dank!" In de bijdrage over de Verdiepingsreis elders in ons jaarverslag kunt u nog enkele reacties van de docenten lezen.

Generaties

De Stichting Sobibor wil een grote en blijvende impact hebben op de komende generaties als het gaat om Holocaustonderwijs en in het bijzonder vernietigingskamp Sobibor. De insteek van het docentenprogramma is dat docenten meerdere generaties leerlingen onderwijzen in de loop van hun carrière en zo hun leerlingen hun ervaringen van het bezoek aan de Aktion Reinhard kampen kunnen doorgeven. Het programma richt zich op leraren van scholen voor voortgezet onderwijs, in het bijzonder leraren geschiedenis en maatschappijleer. Donateurs, bedrijven en instanties kunnen het docentenprogramma eenmalig of meerdere jaren ondersteunen. Gelden voor het docentenprogramma worden als zodanig geormerkt in de boekhouding.

Goed doel: steun ons docentenprogramma

De Stichting Sobibor kan voor duizend euro een Nederlandse docent meenemen met de achtdaagse Verdiepingsreis. U kunt het docentenprogramma altijd steunen door middel van een donatie. Geeft u dan wel duidelijk aan dat het voor het docentenprogramma is, dan wordt het als zodanig geormerkt.

Idee: Viert u een jubileum en vraagt u geld aan uw familie en vrienden voor een goed doel? Wellicht dat ons docentenprogramma een goed doel is!

Deelnemer Owen Lammertink leest een getuigenis voor in de Gedenkiaan in Sobibor. Foto: Willy van den Berg

Teacher Program

In 2017 five high school teachers joined the annual Field Trip in the Eastern part of Poland as part of the Sobibor Foundation's effort to educate the teachers and disseminate the experience and knowledge on the German Occupation as part of Aktion Reinhard. The teachers participated at the expense of the Sobibor Foundation. Funding was made possible by the Dutch Railways and individual gifts. As part of the preparation the teachers participated in the IWitness program as operated by the Netherlands Institute of Holocaust studies on behalf of the USC Shoah Foundation.

The teacher's response to the program was positive indicating that dissemination and education of the five concerned high schools will be endeavored. As Owen Lammertink one of the teachers said: *"The Field Trip I have participated in, was intense, both physically and emotionally. And definitely worth it! It was a trip I'll never forget. My highschool pupils were very excited to hear about my experiences!"*

The Sobibor Foundation will continue to make this trip on a yearly basis. This will provide you with a great opportunity to donate to the Sobibor Foundation (tax deductible for Dutch fiscal residents).

‘Verhalen die oplopen in heftigheid’

Negentien deelnemers uit Nederland stapten op 23 september op de nachttrein vanaf Amsterdam CS richting Lublin. In een internationaal gezelschap van ruim veertig mensen bezochten wij tijdens de achtdaagse Verdiepingsreis onder andere de vroegere Joodse sjtetls Izbica, Wlodawa en Piaski, en de monumenten en musea van Belzec, Sobibor, Treblinka en Majdanek.

Sinds 2004 organiseert de Stichting Sobibor jaarlijks een internationale Verdiepingsreis naar de voormalige doorgangsgetto's en vernietigingskampen van Aktion Reinhard. Wij doen dit in samenwerking met het Duitse Bildungswerk Stanislaw Hantz en het Poolse Studnia Pamieci. De Nederlandse deelnemers krijgen op de eerste en de laatste dag, de beide reisdagen, bovendien een rondleiding door Warschau en brengen een bezoek aan het Polin Museum, het museum voor de geschiedenis van de Poolse Joden.

Samenwerking Polin Museum

De heenreis gaat per trein naar Lublin, waar wij in een kloosterhotel onze vaste standplaats hebben. Wij hebben altijd bewust vastgehouden aan deze manier van reizen, ook al was het de laatste jaren zowel praktisch als prijstechnisch gezien wellicht makkelijker om per vliegtuig te gaan. Tijdens de lange rit over het spoor volgen wij dezelfde route die duizenden ongelukkige slachtoffers hebben moeten afleggen. Juist door deze wetenschap is, ook voor de groepsdynamiek, deze manier van reizen telkens zeer waardevol gebleken. Omdat de Duitse spoorwegaanschaap onlangs alle internationale nachtrajecten heeft opgeheven zijn wij komend jaar waarschijnlijk gedwongen om met deze traditie te breken en zowel de heen- als de terugreis per vliegtuig te doen.

Nieuw dit jaar was onze samenwerking met Jagna Kofta, edu-

catiedewerkster van het Polin Museum. Zij leidde ons bij aankomst in Warschau persoonlijk rond door het museum en verzorgde op de laatste dag ook de rondleiding door gedeelten van het voormalige Joodse getto in de binnenstad. Jagna's professionele inbreng wordt door ons zeer op prijs gesteld en wij zullen onze samenwerking de komende jaren zeker voortzetten.

Keuzes maken

In Sobibor en Majdanek hielden we een korte plechtigheid. In Majdanek deden we dat samen met leerlingen van de Maria Konopnicka school uit Izbica. Bestuurslid Jacques Barth sprak de kinderen toe en vertelde hen onder andere over zijn Pools Joodse afkomst en wat het voor hem betekende om hier te zijn. Het was een ongedwongen, maar waardige bijeenkomst. Jaarlijks biedt de Stichting Sobibor aan docenten de gelegenheid deel te nemen aan de Verdiepingsreis. Wij delen graag een aantal reacties van hen met u. Manon van de Vondervoort: *“Voor een klas vol met eigen verhalen gaan staan met een verhaal van 75 jaar geleden, hoeveel leerlingen interesseert dat? Meer dan je denkt wellicht. Het gaat niet om toen of nu. Het gaat om mensen. Om keuzes die ze maken en gemaakt hebben. En wat daar de gevolgen van zijn. Ik leer mijn leerlingen niet te oordelen, je kan in vreedstijd zo weinig zeggen over keuzes die gemaakt zijn in tijden van oorlog. Ik wil alleen dat ze om zich heen kijken. Verder kijken dan hun eigen leven. Anderen recht in de ogen kijken.”*

VERDIEPINGSREIS 2017

De Verdiepingsreis 2017 zal plaatsvinden van zaterdag 30 september tot en met zaterdag 7 oktober. Zie voor meer informatie: <http://www.sobibor.org/verdiepingsreis/>

Virtuele reis

Willy van den Berg: "Wat veel indruk op mij gemaakt heeft, is de opzet die jullie gekozen hadden: het starten in een dorpje, dan naar een verzamelplaats, naar het station en zo de reis 'nadoen' tot aan het vernietigingskamp, met steeds weer tussendoor verhalen die opliepen in heftigheid. Ik wil met mijn vwo 5 leerlingen eenzelfde reis (virtueel) in de klas gaan doorlopen met behulp van foto's en verhalen (door de leerlingen voorgelezen) en dan 'aankomend' in een vernietigingskamp. Ook het getto van Warschau is een onderdeel van mijn verhaal."

Een verslag van de verdiepijngsreis vindt u in NC Magazine (nr 11, voorjaar 2017), een uitgave van het Nationaal Comité 4 en 5 mei.

Muur op een verlaten industrieterrein in Lublin, waar ooit de zogenaamde 'Umschlagplatz' was, het punt waar de Joden zich moesten verzamelen voor deportatie

De toegangsweg naar Majdanek, op de achtergrond zijn de contouren van Lublin te zien

Het reisgezelschap poseert voor het monument van de Joodse opstand in Warschau. Foto's: Willy van den Berg

Field Trip to Lublin

Nineteen participants from the Netherlands boarded the night train in Amsterdam on September 23, 2016 destination Eastern Poland. Together with German participants a total group of 40, participated in the intensive Field Trip of 8 days. Different nazi-German concentration and extermination camps in Eastern Poland were visited. Among other sites as the former Jewish shtetls Wlodawa and Izbica, Piaski, and the monuments and museums of Belzec, Sobibor, Treblinka and Majdanek. The Sobibor Foundation organizes this field trip in collaboration with the Polish Studnias Pamieci and the German Bildungswerk Stanislaw Hantz. This year we started at the Polin Museum where an exhibit of 1000 years of Jewish life in Poland is exhibited and ended near Mila 18 where the destruction of the Warsaw Ghetto was shown.

Bonding between the different nationalities was a given and friendships built during the week. Every year it seems like new aspects of the tragedies during nazi-occupied Poland is being discovered, the Sobibor Foundation and its partners will continue to offer this important trip to continue to spread the world of peace and tolerance. As Jacques Barth, board member of the Sobibor Foundation, quoted Viktor Frankl in his talk with high school children: "One cannot change the world but everybody is capable of reacting to an external occurrence in a decent humanistic fashion."

‘We zijn allemaal mensen, niet meer en niet minder’

Elk jaar vindt een internationale uitwisseling plaats tussen jongeren die elkaar ontmoeten in Sobibor. Dit jaar gingen dertien jongeren mee van scholen uit Bergen op Zoom, Elburg, Ede en Doetinchem. Zij legden contact met jongeren uit Duitsland, Tsjechië, Slowakije, Oekraïne, Hongarije, Wit-Rusland en Polen. Impressies van Anna Dirven (16).

Wlodawa - Woensdag 12 oktober

We hebben deze dag een presentatie gehad over de Holocaust in Polen en vooral in Włodawa (de stad waar we in de buurt verbleven). Het was een lange, maar interessante presentatie. In de pauze mochten we rondkijken in de oude synagoge die nu meer een museum is. Het was een mooie synagoge met een zware boodschap: want hij is niet voor niks niet meer in gebruik. Bovenin de synagoge, gevuld met oude boeken en schrijfgerei, leerden mensen vroeger uit de Tora.

Een heftige ochtend

Majdanek en Lublin - Donderdag 13 oktober

Toen we aankwamen bij Majdanek merkte je gelijk de kille sfeer die er hing. Bij de receptie kon je uitkijken over het eerste deel van het kamp. Je zag de wachttorens, het dubbele prikkeldraad (wat vreemd genoeg heel laag leek) en de barakken. Even later liepen we verder door naar de barakblokken. Onderweg stopten we bij het monument van Majdanek, wat volgens mij helemaal bij de sfeer paste; een grote hoge betonblok met grillige vormen/letters, wat de kille sfeer benadrukte. Na het monument kwamen we aan bij een plek in een barakblok, waar de net aangekomen gevangenen zich moesten uitkleden. Daar waren ze, zoals de SS'ers het noemden, bij het 'economische deel'. Nadat de mensen zich hadden uitgekled,

Namen lezen bij de asheuvel in Sobibor

werden ze kaal geschoren, hun hoofden werden ondergedompeld in 'desinfecterend water', waarna ze moesten douchen. Je zou denken dat ze dit alles moesten doorlopen zodat ze schoner werden en om de kans op ziekten en infecties te verkleinen. Maar nee, de enige reden dat de gevangenen dit moesten ondergaan was om ze te vernederen en te treiteren. Wanneer de gevangenen geschoren werden gebruikten ze vaak één mes voor duizenden mensen, wat betekende dat de laatste geen haar en geen hoofdhaar meer had doordat het mes zo bot was. Hetzelfde geldt voor het 'desinfecterend water'; het water werd voor zoveel mensen gebruikt dat ze er alleen maar meer infecties van kregen. Ook waren de bakken water zo geconcentreerd met desinfectans dat het nog meer pijn deed.

Een warm bad

Er waren twee barakken waar je toch wel heel stil van werd. Een barak was ingedeeld met allemaal stapelbedden, er kwam een hele aparte geur van af. De barak met de schoenen heeft, denk ik, toch wel de meeste impact gemaakt op veel mensen. Het was een barak die de hoeveelheid van de mensen moest aangeven door alle schoenen die ze konden verzamelen bij elkaar te stoppen. Behalve de hoeveelheid, gaf het ook aan dat

Archeologen Wojciech Mazurek en Dariusz Pawlos leggen de jongeren uitgebreid uit hoe de opgravingen in zijn werk zijn gegaan

hij sneed de lichamen van de mensen ook open om te kijken of ze geen sieraden/juwelen of andere waardevolle spullen hadden ingeslikt. Alsof dat niet erg genoeg was ging deze beul - als de ovens aan stonden - in bad, want dat kon hij het bad verwarmen met de hitte van de ovens!

Als laatste gingen we naar de asheuvel. Van een afstand zag je grillige vormen en letters die misschien op lichamen moeten lijken, daaronder stond in het Pools (hier is een Engelse vertaling): "Let our fate be a warning to you". Toen ik voor die heuvel stond, moest ik toch wel een traantje laten. (...) Toen ik op die heuvel stond was een herhalende zin die zich in mijn hoofd steeds opnieuw afspeelde: Hoe kan je dit doen? Hoe kan je denken dat mensen geen mensen zijn, hoe kan je zo onmenselijk met mensen omgaan?

er ook veel kleine kinderen zijn vermoord, je zag er regelmatig ook kinder- of zelfs babyschoentjes tussen zitten. Toen we bij de ovens kwamen zag je steeds meer kraaien, zelfs na bijna tachtig jaar komen die nog steeds op de geur van de doden af. Een van de eerste kamers waar we binnen kwamen was de kamer waar een gruwelijke man alle waardevolle spullen van de al vergaste mensen haalden, denk bijvoorbeeld aan gouden tanden.

Maar dat was niet het enige,

Er is niks te zien

Sobibor - Vrijdag 14 oktober

In Sobibor is niks te zien, behalve gedenksteentjes van overledenen, een spoor rails en een nagemaakte asheuvel als monument. Voor de rest is het enige wat je ziet bos en opgegraven stukken grond. Dat komt omdat Sobibor aan het eind van de oorlog met de grond gelijk is gemaakt, omdat de SS'ers wilden dat de mensen dachten dat de vernietigingskampen er nooit geweest waren. Dat is natuurlijk heel heftig en aangrijpend, het idee dat mensen de dood van duizenden mensen in rook wilden laten opgaan. Doen alsof het nooit gebeurd is.

In Sobibor was er die dag een herdenking. Wij jongeren lazen de namen van de vermoorde mensen in onze steden voor. Slachtoffers van Sobibor uit Bergen op Zoom: Jet Eretta Presser, 28 jaar; Alida Goudstikker, 51 jaar; Jacob van Loon, 60 jaar; Sarah Hirshel, 83 jaar; Johanna van Loon, 42 jaar; Rosalina Friedmann, 40 jaar; Hester van Loon, 62 jaar; Heiman Machoel, 72 jaar; Elisabeth Wolf, 93 jaar; Sara Isaac, 74 jaar; Alida Wolf Gosschalk, 64 jaar.

Een leraar vertelde mij dat iemand twee keer doodgaat, de eerste keer als het hart stopt met kloppen en de tweede keer als iemands naam niet meer wordt genoemd. Daarom vind ik het belangrijk om de namen hier neer te zetten, zodat ik kan laten zien dat hun namen niet vergeten worden.

Verhalen van nu

Er waren veel presentaties en we hadden veel onderling contact met elkaar. Soms hoorden we verschrikkelijke verhalen van nu. Over de oorlog in Oekraïne bijvoorbeeld. Een Pools meisje vertelde mij dat de vrouw in Polen het recht van abortus wordt afgenomen, zelfs niet als vrouwen verkracht zouden geweest zijn. Ik schok hier heel erg van. Behalve heftige gesprekken heb ik ook hele leuke gesprekken gehad. Zo was er ook iemand

jarig vrijdag en hebben we dat gezellig gevierd. Ook waren er een paar gekke Polen en Wit-Russen die in het 3 graden koude meer sprongen.

Deze reis heeft heel veel impact op mij gemaakt. Ik zal nooit de verhalen van de vermoorde gevangenen vergeten. Als we oorlogen willen voorkomen, moeten we elkaar allemaal als mensen zien, niet als Joden, homo's, vluchtelingen, zwarten, Turken of Marokkanen. Het maakt niet wie je bent, wie je bent is per persoon verschillend en dat is niet uit te drukken in hokjes! We moeten dat goed onthouden en elkaar gelijkwaardig gaan behandelen. We zijn allemaal mensen, niet meer, niet minder.

Ontmoeting en uitwisseling

Dit was de derde maal dat de Stichting Sobibor jongeren de kans gaf om deze week (11 t/m 14 oktober 2016) mee te maken. Doel van de Jeugdconferentie is jongeren met elkaar in contact brengen. Jongeren volgen workshops, bezoeken Majdanek en Sobibor, op 14 oktober, en leren over de geschiedenis van de Holocaust in deze regio. De stichting ervaart dat de organisatie elk jaar beter, het contact met de andere jongeren hechter en de uitwisseling van ervaringen steeds leerzamer wordt. Ook de samenwerking met de Provincie Gelderland verloopt erg goed.

International Youth Conference Sobibor

Every year a group of teenagers from different European countries come together in Wlodawa, near Sobibor. The youngsters learn about each other's countries, they attend lectures about Sobibor and have workshops about racism, exclusion, antisemitism and human rights. Excursions to Lublin and the camp of Majdanek are also part of the program, and on the 14th of October the pupils participate in the commemoration in Sobibor.

This year 13 kids from the Netherlands, funded by the Sobibor Foundation and the province of Gelderland, joined peers from Germany, Poland, Slovakia, Hungary and the Czech Republic. At the end of the commemoration the Dutch and German group read names of victims from their home towns; an emotional ending to an extraordinary week.

In de Gedenkklan wordt stilgestaan bij de gedenksteen van Rachel Borzykowski

De nalatenschap van Jules Schelvis

Donderdag 13 oktober stond Jules Schelvis, oprichter van de stichting, centraal tijdens de bijeenkomst ter herdenking van de opstand in oktober 1943 in Sobibor. Een inspirerende middag in Verzetmuseum Amsterdam over zijn nalatenschap en onze opdracht om zijn werk voort te zetten.

Centraal stond de voortdurende inzet van Jules Schelvis die er toe heeft geleid dat de herinnering aan het vernietigingskamp Sobibor op de kaart is gekomen en gebleven. Jules vroeg onvermoeibaar aandacht voor de slachtoffers van vernietigingskamp Sobibor, maar óók voor de opstand in Sobibor als grote daad van Joods verzet. Hij was vanaf 2005 steeds aanwezig bij de bijeenkomsten ter herdenking van de opstand en heeft er ook verschillende malen zelf gesproken.

Bialowitz

De laatstlevende Poolse Jood die actief betrokken was bij deze opstand, Philip Bialowitz, zou ter nagedachtenis aan Jules speciaal voor de bijeenkomst in een videoboodschap over Jules spreken. Helaas was Bialowitz, op 6 augustus op 90-jarige leeftijd, aan de gevolgen van een verkeersongeluk, overleden. Omdat de tekst van zijn boodschap al gereed was, kon Liesbeth van der Horst, directeur van Verzetmuseum Amsterdam, deze voorlezen.

Een bijzonder moment: "In de eerste plaats wil ik mijn intense medeleven betuigen aan iedereen die familieleden in Sobibor heeft verloren. Ik leef enorm met u mee. In de tweede plaats wil ik u zeggen hoezeer ik Jules Schelvis heb gewaardeerd. Hij informeerde en leerde de wereld over Sobibor. Ik zal nooit vergeten hoe we samen het lied *Overal* zongen. Het lied dat de Nederlandse gevangenen mij in Sobibor hebben geleerd. Tenslotte wil ik u, aanwezigen, bedanken omdat u stilstaat bij het verleden en doorgaat met vertellen over Sobibor. Sobibor

zal altijd herdacht worden door de succesvolle opstand die er heeft plaatsgevonden."

Familiebezoek

De voortdurende inzet van Jules Schelvis die er toe heeft geleid dat de herinnering aan vernietigingskamp Sobibor op de kaart is gekomen en gebleven, was het centrale thema van de middag. Vanuit verschillende perspectieven werd hierover gesproken.

Journalist Cees Labeur vertelde bijvoorbeeld over zijn eerste ontmoeting met Jules tijdens het proces tegen Karl Frenzel, destijds tweede man in Sobibor, in Hagen. Jules vertelde Labeur bij die gelegenheid hoe hij bij het proces betrokken was geraakt. Dat was tijdens een familiebezoek in Australië, waar Jules toevallig een van de weinige overlevenden van de opstand, Chaskiel Menche, ontmoette. Zij was opgeroepen als getuige bij het proces tegen Frenzel, maar durfde niet alleen te gaan. Jules bood aan om samen te gaan. Al gauw verbond Jules zich als Nebenkläger aan het proces. Labeur herinnert zich nog steeds het waardige betoog dat Jules hield uit naam van zijn familie en de talloze naamlozen die in Sobibor zijn omgebracht.

Wetenschap

Hans Blom, voorzitter van het verzetmuseum en ambassadeur van de Stichting Sobibor, analyseerde hoe Jules zijn woede en verdriet over de gebeurtenissen in de oorlog tijdens zijn gepensioneerde leven heeft kunnen omzetten in iets positiefs, namelijk historisch onderzoek naar vernietigingskamp Sobibor. Blom gaf aan dat het onderzoek van Jules door de wetenschappelijke wereld nog steeds als toonaangevend wordt beschouwd. Jules kreeg er in 2008 een eredoctoraat voor van de universiteit van Amsterdam. Hans Blom was destijds zijn promotor.

Net als voorgaande jaren een enthousiast en betrokken publiek

Persoonlijke lessen

Herman van Rens, ontvanger van de Rachel Borzykowskipenning 2016 - door Jules nog zelf genomineerd - ging als goede bekende van Jules in op het belang van het doorgeven aan volgende generaties. Van Rens heeft van Jules Schelvis twee belangrijke lessen geleerd. Ten eerste dat de Shoah een wezenlijk onderdeel van onze samenleving is. En in tweede plaats dat dit niet hoeft te betekenen dat men het vertrouwen in de mensheid moet verliezen.

Rozette Katz sprak vanuit een zeer persoonlijke betrokkenheid met Jules. Net als Jules heeft zij vele jaren niet over haar oorlogsverleden kunnen praten. Ook bij haar was het een externe gebeurtenis, een conferentie over oorlogskinderen, die haar de kracht gaf om juist wel over haar verleden te spreken. Zij hield zich vervolgens vele jaren bezig met het doorvertellen van haar oorlogsverleden aan volgende generaties. Van Jules leerde ze om niet alleen haar persoonlijke verhaal te doen, maar deze te plaatsen in een historische perspectief. Wat betekent Nooit meer Auschwitz? Vooral dat we van onze gezamenlijke geschiedenis moeten leren, zowel in positieve als in negatieve zin, aldus Katz.

Een steentje

Maarten Eddes, voorzitter van de Stichting Sobibor, vertelde hoe de Stichting Sobibor invulling geeft aan Jules' nalatenschap en over het belang dat de stichting hecht aan het op de kaart houden van Sobibor.

Aan het einde van de middag reikte Jan Vermaning, dirigent van het Nationaal Symfonisch kamerorkest, het lespakket *Er reed een trein naar Sobibor* aan de kleinkinderen van Jules uit. Afsluitend

was er dat belangrijke en emotionele moment uit het concert *Er reed een trein naar Sobibor*, waarin Jules sprak: *"Dit was mijn getuigenis. Mijn wens is dat u de essentie van mijn voordracht in eenvoudige woorden doorverteld aan uw kinderen, zodat ook zij komen te weten wat er in de Tweede Wereldoorlog met de Joden is gebeurd. Zij kunnen het straks als er geen getuigen meer zijn mogelijk weer aan hun kinderen doorgeven en zij aan de hen opvolgende generaties. Als u dat zou doen dan hebben u en ik met mijn getuigenis aan de nagedachtenis van de 34.000 Joden uit Nederland een steentje bijgedragen."*

Journalist Cees Labeur vertelt over zijn eerste ontmoeting met Jules

Emeritus hoogleraar en ambassadeur van de Stichting Sobibor Hans Blom was promotor van Jules Schelvis

De kleinkinderen van Jules Schelvis nemen het lespakket *Er reed een trein naar Sobibor* in ontvangst

Annual commemoration Sobibor uprising

Thursday October 13, 2016 we commemorated the Sobibor Uprising in the Resistance Museum in Amsterdam. The theme of this year's commemoration was the the legacy of our foundation's founder, Jules Schelvis, who passed away in April 2016. Jules Schelvis accomplished that Sobibor is not forgotten and claimed Sobibor's place in history.

Philip Bialowitz was supposed to be present via a video message to the audience, unfortunately Bialowitz passed away before the recording took place. Fortunately, the text was ready and the Director of the Resistance Museum read his message. Several invitees spoke about what they learned from Jules and what he did for the community. That he had transformed his anger and sorrow about his war experiences into something positive after his retirement by doing research into extermination camp Sobibor. The afternoon was closed off by a recording from Jules at the end of his concert *A train to Sobibor* where he gave a message to the audience: *"This was my testimony. My wish is that you will tell your children the essence of my story, so that they know as well what happened to the Jews during the 2nd World War. They can, once witnesses like myself have passed away, tell my story again to their children and the next generations. If you will pass on my story, you and I have done our share in the commemoration of the 34,000 Jews from the Netherlands."*

The Sobibor Foundation will continue to give substance to Jules Schelvis' legacy and make sure that we don't forget about what happened in Sobibor.

Radio-uitzending 11 februari

Op 11 februari was voorzitter Maarten Eddes in de vroege ochtend te horen in het twee uur durende radioprogramma *De Dagwacht* van NPO Radio 1. Er was uitgebreid aandacht voor Sobibor, de actuele ontwikkelingen en de geschiedenis, en de persoonlijke band die Maarten Eddes heeft met Sobibor omdat er familieleden van hem zijn omgebracht.

Overlijden Jules Schelvis

Het overlijden van Jules Schelvis op zondagavond 3 april kreeg nationaal en internationaal veel media-aandacht. Het bestuur van de Stichting Sobibor maakte zijn overlijden de volgende ochtend wereldkundig en werd in de dagen erna overspoeld door condoleances en door veel media geraadpleegd voor informatie. Een dag na zijn overlijden zond de NOS een interview uit dat Rob Trip met hem had.

Herinrichting Herinneringscentrum Kamp Sobibor

De al jarenlang durende herinrichting van Herinneringscentrum Kamp Sobibor en de daarbij horende opgravingen zorgden ook dit jaar van tijd tot tijd voor aandacht in de media.

Andere Tijden

Op 7 mei was *Andere Tijden* (*Alle kinderen op Transport*) gewijd aan de beruchte kindertransporten, de twee treinen die op 6 en 7 juni vanuit Vught, Konzentrationslager Herzogenbusch, naar Sobibor vertrokken.

Rachel Borzykowskipenning

De uitreiking van de Rachel Borzykowskipenning op 22 mei aan historicus Herman van Rens zorgde voor veel media-aandacht.

Het verhaal van de bodem

Docent geschiedenis Ton van Toutert publiceerde in *Kleio*, tijdschrift voor geschiedenisdocenten, een artikel over de archeologische opgravingen in Sobibor. Ton van Toutert was een van de docenten die via het docentenprogramma *Adopteer een leraar* van de Stichting Sobibor in 2015 deelnam aan de acht-daagse Verdiepingsreis.

Opgravingen in Sobibor

Aleksandr Pechersky

Aleksandr Pechersky, voormalig officier van het Rode Leger en een van de leiders van de opstand in Sobibor, werd postuum geëerd met een Orde van Moed. Dit werd bekendgemaakt bij een kranslegging in Sobibor op Holocaust Memorial Day 27 januari 2016.

Virtual reality in Vught

Op 30 januari werd in Nationaal Monument Kamp Vught de 3D presentatie van kamp Sobibor officieel geopend. Bezoekers kunnen via een virtualrealitybril zien hoe het vernietigingskamp er in 1943 uitzag en hoe het er anno nu uitziet. Deze nieuwe vorm van educatie over de Tweede Wereldoorlog staat nog in de kinderschoenen. De Stichting Sobibor is zoveel mogelijk betrokken bij het project om de historische juistheid en piëteit te waarborgen. 2016 is een pilotfase waarin vijf onderzoeksinstituten onderzoek doen naar de gebruikerseffecten. Het virtual reality project is tot stand gekomen met financiële steun van het vfonds.

Eerbetoon Eric Borrias

Als eerbetoon aan Jules Schelvis speelde verhalenverteller Eric Borrias op 4 mei 2016 in Culemborg de benefietvoorstelling *Binnen de Poorten*. In 2007 ontving Eric Borrias voor zijn theaterbewerking de Rachel Borzykowskipenning.

Conferentie in Majdanek

Op 5 en 6 mei vond in Majdanek een internationale conferentie plaats over Sobibor. Namens de Stichting Sobibor was onze voorzitter Maarten Eddes aanwezig. Hij was panellid tijdens de forumdiscussie.

Vernietigingskamp Sobibor

Begin mei vond in congrescentrum het Hof van Wageningen een tentoonstelling plaats over vernietigingskamp Sobibor.

Eyewitness in Beek

Op 22 mei werd in samenwerking met oorlogsmuseum Eyewitness in Beek een informatieve middag gehouden over jodenvervolging en verzet in Limburg. Namens de stichting informeerde Maarten Eddes het publiek over de voortgang van de herinrichting van Herinneringscentrum Kamp Sobibor. Ook werd de Rachel Borzykowskipenning uitgereikt aan Herman van Rens.

Rotary Bussum

Op 16 juni 2016 hield Maarten Eddes een presentatie over Sobibor bij de Rotary in Bussum. Naar aanleiding van deze presentatie heeft de Rotary de internationale Jeugdconferentie in Sobibor gesteund met 500 euro.

Holocaustmuseum

Ivar Schute gaf op 3 juli in Nationaal Holocaust Museum aan de Plantage Middenlaan in Amsterdam een presentatie over de opgravingswerkzaamheden in Sobibor. In hetzelfde museum was de indrukwekkende schilderijenreeks *De Ondergang van Abraham Reiss* van Jeroen Krabbé enkele maanden tentoongesteld. In deze schilderijen verhaalt Jeroen Krabbé over zijn grootvader, die in Sobibor vermoord werd.

Alias Ben Ali Libi

In de Haddingestraat in Groningen is in augustus 2016, op de plek waar het geboortehuis van Michel Velleman stond, een plaquette onthuld met de zes laatste regels van het gedicht van Willem Wilmink over Ben Ali Libi. Ben Ali Libi was de artiestennaam van Michel Velleman (Groningen, 5 januari 1895 – Sobibor, 3 juli 1943).

Er reed een trein naar Sobibor

Dit jaar verscheen de derde druk van *Er reed een trein naar Sobibor* van Jules Schelvis.

Dr. Jules Schelvislaan en Jules Schelvisbrug

In oktober werd bekend dat Jules Schelvis zijn eigen straat krijgt in Amstelveen, de Dr. Jules Schelvislaan. Zijn dochter Marianne Schelvis ontving op 19 oktober het straatnaambord uit handen van wethouder Jeroen Brandes en staatssecretaris Martin van Rijn.

De gemeenteraad van Amsterdam besloot in december dat

een van de bruggen in Amsterdam vernoemd wordt naar Jules Schelvis. Het is brug 264, op de Plantage Middenlaan bij de Hortus Botanicus.

Onthulling monument in Cosel

Op 2 september werd op het perron van een voormalig treinstation in het Poolse dorp Cosel (Kozle) een monument onthuld ter nagedachtenis aan 9000 Joodse mannen en jongens die hier werden gescheiden van hun gezinnen om te worden tewerkgesteld in dwangarbeiderskampen in de regio. Onder hen waren 3500 Nederlandse Joden, veelal afkomstig uit Limburg. Minder dan 200 van hen zouden de oorlog overleven.

Het monument in Cosel is een initiatief van Stichting Gedenkteken Jodentransporten naar Cosel. Eén van de initiatiefnemers van het monument, Herman van Rens, ontving in mei 2016 de Rachel Borzykowskipenning namens onze stichting. Ruim dertig genodigden uit Nederland en Frankrijk woonden de onthulling van het monument bij. Namens de Stichting Sobibor waren bestuursleden Marijke Sterman-Vleeschdraager en Alwin Kapitein in Cosel aanwezig.

Meer informatie over Cosel, het project en de onthulling vindt u via: <http://holocaustlimburg.nl/>

Het monument in Cosel bestaat uit zes plaquettes (in het Frans, Engels, Duits, Nederlands, Hebreeuws en Pools) op het perron van het goederenstation.
Foto: Geert Goossens

Kransleggingen en herdenkingen

Dodenherdenking

De Stichting Sobibor ontvangt elk jaar een uitnodiging voor de kranslegging op de Dam op 4 mei. Dit jaar waren bestuursleden Rob Snijders en Alwin Kapitein aanwezig.

Kindertransporten Vught

Zondag 5 juni legden Maarten Eddes en Marijke Sterman-Vleeschdrager bloemen bij het kindermonument tijdens de jaarlijkse herdenking van de Kindertransporten in het Nationaal Monument Kamp Vught.

Kamp Schoorl

Op donderdag 9 juni legde bestuurslid Alwin Kapitein voor de achtste maal bloemen bij het bezoekerscentrum Schoorlse Duinen tijdens de jaarlijkse herdenking van Kamp Schoorl. Hij deed dit samen met bewoners van Scorlewald, een leefgemeenschap voor mensen met een verstandelijke beperking.

Herdenking Kristallnacht

Op 9 november tijdens de Kristallnacht herdenking in de Portugese Synagoge in Amsterdam - en de daarop aansluitende kranslegging op de binnenplaats van de Hollandse Schouwburg - waren bestuursleden Rob Snijders, Cita Peereboom en Alwin Kapitein aanwezig.

Op deze plaats willen we graag de mensen bedanken die ons in 2016 een helpende hand hebben toegestoken.

We noemen in het bijzonder:

- Journalist Cees Labeur, voorzitter van Verzetsmuseum Amsterdam en ambassadeur van de Stichting Sobibor Hans Blom, goede vriendin van Jules en oud-bestuurslid van de Stichting Sobibor Rozette Kats en ontvanger van de Rachel Borzykowskipenning 2016 Herman van Rens voor hun bijdragen aan de jaarlijkse herdenking van de opstand met als thema De nalatenschap van Jules Schelvis.
- Nationaal Monument Kamp Vught en Verzetsmuseum Amsterdam bedanken we voor de samenwerking bij de organisatie van de herdenking van de Kindertransporten en de jaarlijkse herdenking van de Opstand.
- Catelijne Schoenmaker en Kjell Stelling van Warendorf Advocaten & Notarissen voor het aanpassen van onze statuten.
- Tomasz Kranz, museumdirecteur van staatsmuseum Majdanek waaronder Herinneringscentrum Kamp Sobibor valt, voor de uitnodiging van onze voorzitter als panellid bij de Sobibor conferentie van 5 en 6 mei in Lublin.
- De Rotary in Bussum die met hun gift het mogelijk maakten om twee leerlingen mee te nemen naar de internationale jeugdconferentie die in oktober in Sobibor plaatsvond.
- Ronald Huffener, Jetje Manheim en Jan van de Ven voor het gebruik van hun foto's.

En alle anderen die de Stichting Sobibor en haar doelstelling een warm hart toedragen, zoals Doede Sijtsma van de Provincie Gelderland, Jan Vermaning, onze ambassadeurs en vanzelfsprekend al onze donateurs.

Sichtung Collectieve Maror-gelden Nederland heeft ons gesteund met een subsidie voor de Herdenkingsreis in april.

Nederlandse Spoorwegen voor hun bijdrage aan de Verdiepingsreis in oktober met de financiering van vijf docenten.

Jewish Claims Conference in New York danken wij voor de steun aan het project over het leven van Aleksandr Pechersky onder leiding van Selma Leydesdorff. Dit project is ondergebracht bij Stichting Sobibor Initiatieven.

DONATIONS

The Sobibor Foundation is a foundation that is lead by volunteers. We can only organize our activities with the support of donations and grants. The foundation organizes activities such as trips, commemorations, conferences and publications. We are grateful for every donation, small or large. We welcome you as one of our supporters.

Donations up to 25 euro: you will receive our digital newsletters.

Donations of 25 euro and above: you will receive our digital newsletters and any hard copy publications.

When you are paying your income taxes in the Netherlands your gifts are tax deductible. For more information please contact us at info@sobibor.org.

Bank account details:

Stichting Sobibor

IBAN: NL03INGB0003302525

BIC: NGBNL2A

Through our website or Facebook there is also a link to donate directly through PayPal.

WWW.SOBIBOR.ORG

DONATIES

Stichting Sobibor is een vrijwilligersorganisatie. Wij kunnen onze activiteiten organiseren met behulp van subsidies en uw giften. De Stichting Sobibor organiseert regelmatig activiteiten als lezingen, reizen, tentoonstellingen, publicaties, et cetera. Een donateur van de stichting krijgt extra aandacht, want wij zijn dankbaar voor alle steun, klein of groot, die wij krijgen. Met vreugde zouden wij u daarom als donateur verwelkomen.

De Stichting Sobibor geniet sinds 2013 de Culturele ANBI status. Giften aan een Culturele ANBI mag u aftrekken van de belasting. Voor eenmalige giften geldt een drempelinkomen en een maximum voor het aftrekbare bedrag, deze gelden niet voor periodieke giften.

Er zijn verschillende manieren om de Stichting Sobibor financieel te steunen:

1. Donatie tot € 25 per jaar

U komt op onze e-mail distributielijst te staan en wordt zo op de hoogte gehouden van onze activiteiten.

2. Donatie vanaf € 25 per jaar

U komt op onze e-mail distributielijst te staan en wordt zo op de hoogte gehouden van onze activiteiten. Tevens ontvangt u onze papieren uitgaven.

3. Periodieke Gift

Een periodieke gift is een jaarlijkse gift voor een periode van minimaal 5 jaar en is financieel zeer aantrekkelijk. Uw volledige gift mag u voor de belastingaangifte met 25% verhogen en aftrekken van uw belastingaangifte, er is geen drempel zoals bij een normale donatie. In het verleden moest een periodieke gift via de notaris afgehandeld worden, nu kan dit direct met de desbetreffende stichting. Neem contact met ons op via: info@sobibor.org.

4. Legaat

Wanneer u ons met een legaat wilt steunen kunt u ons opnemen in uw testament. Over dit bedrag hoeven dan geen successierechten betaald te worden, waardoor het te schenken bedrag voor 100% aan de stichting toekomt.

Rekeningnummer:

Stichting Sobibor

IBAN: NL03INGB0003302525

BIC: INGBNL2A

Via onze website of onze Facebookpagina kunt u ook met PayPal betalen.

Ook in 2017 doen wij weer wat in ons vermogen ligt om met de inkomsten die wij ontvangen zo goed mogelijk inhoud te geven aan onze doelstelling:

HERINNEREN DOOR INFORMATIE EN EDUCATIE

WWW.SOBIBOR.ORG